

Джуган Руслана Іванівна
голова ради молодих вчених факультету суспільних наук
кандидат соціологічних наук
доцент кафедри соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна
ruslana.sopko@uzhnu.edu.ua
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5999-7752>

Джуган Володимир Васильович
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна
volodymyr.dzhugan@uzhnu.edu.ua
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7896-836X>

Україна на шляху до Європейського Союзу: виклики війни та запровадження реформ (на прикладі митної реформи)

Україна ставши кандидатом на членство у Європейському Союзі 23 червня 2022 року повинна виконати певні вимоги – критерії та успішно провести чергову низку реформ. Аналізуючи успіхи України у реалізації Угоди про асоціацію України – ЄС (з 27 червня 2014 р.) констатуємо очевидні успіхи. Серед успішних запроваджених реформ на даний час варто відмітити: децентралізації, освітньої (НУШ), медичної та ін.

Аналізуючи послідовність кроків нашої держави до вступу у ЄС, ми знаходимось на перед останньому 4 етапі, а саме отриманні статусу кандидата в члени ЄС. Успішними вважатимемо кроки: підписання Угоди про асоціацію; включення в офіційну програму розширення ЄС; подача заявки на вступ.

Варто наголосити, що усі реформи в Україні підтримуються за рахунок коштів Європейського Союзу, США, Канади та ін. Україна десятиріччями була залежною від допомоги західних партнерів – донорів та кредиторів. З початком повномасштабної агресії РФ потреба у зовнішній допомозі зросла до

небачених обсягів. Вибухове зростання державних видатків через потребу фінансувати війну проти російського агресора, на тлі падіння доходів держбюджету, не лишили уряду України іншого шляху, окрім як шукати кошти за кордоном. Фінансова допомога з-за кордону – на додаток до допомоги військової – стала визначальною для збереження керованості та стабільності української держави. Тієї стабільності, що не перестає дивувати західні суспільства, експертів, політиків і навіть тих урядовців, які виділяли кошти на порятунок України.

Макрофінансова позика – це стандартний для ЄС інструмент підтримки інших країн. Лідери ЄС, передусім Німеччина, виступали за те, щоби надати Україні ці гроші як грант, тобто безповоротну допомогу, але ця ідея не знайшла одностайної підтримки. Як компроміс, узгодили гранично пільгові умови, які гарантують, що після отримання 18 млрд євро Україна не опиниться у "борговій ямі"[1].

По-перше, термін погашення позики складає 35 років. На такий термін ЄС ще ніколи не позичав кошти Україні. Минулорічні позики мали термін 25 років, до великої війни зазвичай йшлося про 15-річний термін. Тривалість позики полегшує її погашення, адже за два-три десятиріччя реальна вартість 1 євро буде суттєво нижчою, ніж сьогодні.

По-друге, у найближчі 10 років Україна не повинна платити. Погашення має розпочатися лише у 2033 році, йдеться у рішенні Ради ЄС. Це – безпрецедентно довгий пільговий період. Понад те, не виключене також списання боргу (вже зараз європейські політики кажуть, що це є можливим) або його погашення з контрибуції держави-агресора.

По-третє, Україна не платитиме відсотки та інші платежі за обслуговування цього кредиту [1].

Перелік реформ, узгоджених між Україною та ЄС і зафіксованих у меморандумі, заслуговує на особливу увагу. Домовленості Києва та Брюсселя передбачають, що перший транш у 3 млрд євро буде здійснений безумовно; Києві розраховує отримати ці гроші ще в січні. Наступні 15 млрд євро (4,5 млрд

євро на квартал) Київ отримуватиме лише за виконання узятих зобов'язань. А у разі відкату якоїсь із ключових реформ у майбутньому Україна ризикує втратити право на безвідсотковий кредит – за меморандумом, у цьому разі ЄС має зупинити "відсоткову субсидію"[1].

Усе це дає високий рівень впевненості, що реформи з цього переліку будуть належно втілені. Адже ціна їхнього зриву є надзвичайно високою. Тому враховуючи усі вище наведені докази С. Сидоренка, ми вважаємо, що в умовах війни ці реформи будуть запровадженими, але питання полягає у термінах.

Говорячи про плинність реформ, то спостерігаємо дуже повільну тенденцію у їх впровадженні, тому що корупція для нашої країни є системним явищем, поряд з цим кожні 5 років змінюється керівництво країни і тільки під тиском іноземних партнерів Україна створює САП, НАБУ і т. д. Серед тих реформ, які впровадити досить складно через згадані нами проблеми виділяємо: судову, охорони довкілля, митну та ін. Саме останню спробуємо проаналізувати більш експертно маючи досвід моніторингу митниці у 2022 році.

На нашу думку проведення аналітичного та емпірико-соціологічного моніторингу по оцінці реформи митниці та окремих аспектів роботи територіальних органів Держмитслужби України в Закарпатській області надає більш вагоме розуміння усіх нюансів. Саме Закарпатська область, на нашу думку, є ключовою у показниках впровадження митної реформи, адже це єдина область вважається західними воротами України, адже тут аж чотири кордони наших європейських сусідів. На сьогоднішній день Закарпатська митниця має чималу ділянку кордону та охоплює 19 пунктів пропуску (сполучення не тільки автомобільне, пішохідне, а й залізничне та повітряне). Кожного дня чималі потоки тих, хто перетинає кордон в тій чи іншій мірі стикаються з такими проблемами, як недостатній рівень прикордонної інфраструктури, подекуди навіть низький, недосконалий механізм розмитнення, довгий час очікування під час перетину кордону тощо, все це породжує довжелезні черги бажаючих перетнути кордон, непорозуміння між

учасниками зазначеного процесу та призводить до корупції, контрабанди та різних правопорушень.

Узагальнюючі результати моніторингу митниці осінню 2022 року. У вересні серед основних проблем, які були зафіксовані – багатокілометрові черги вантажівок до пропускних пунктів. Ще на початку вересня Закарпатська митниця інформувала, що на під'їздах до пунктів пропуску «Ужгород-Вишне-Немецьке» (українсько-словацький кордон) та «Чоп-Загонь» (українсько-угорський кордон) утворюються значні черги із вантажівок, які слідують до країн ЄС. До кінця місяця ситуація не стала кращою, станом на 26 вересня на виїзд з України найбільша кількість вантажних авто на пункті пропуску «Тиса – Загонь» - біля 1000 вантажівок. Було проведено наради митників із колегами у Словаччині і Угорщині, щодо оптимізації митного контролю.

У жовтні варто відзначити, що нагальною проблемою залишається наявність черг, цю проблему не вирішує запроваджена процедура спрощеного транзиту. Також за звітній період було зафіксовано порушення митних правил ввозу, зокрема на митному посту «Ужгород-автомобільний» на українсько-словацькому кордоні вилучили незаконну комп'ютерну техніку на 1 млн грн. Загалом, як відзвітувала Закарпатська митниця, за період від початку повномасштабної російської агресії обсяги контрабанди на Закарпатті зменшилися, а схеми незаконного переміщення товарів змінилися. Наразі, згідно повідомлень у закарпатських медіа, митниця спростила процедуру передачі конфіскату на потреби ЗСУ. Крім цього заслуговують уваги статистичні показники, оприлюднені Закарпатською митницею. Згідно них, за 9 місяців 2022 року експорт зріс на 66%, імпорт – на 50% у порівнянні із відповідним періодом 2021 року.

У листопаді на Закарпатській митниці відбулося декілька резонансних подій, пов'язаних із виявленням контрабанди, а також із затриманням працівників митниці за підозрою у корупції. Так, у ЗМІ з'явилася інформація про 2 вантажівки, які з контрабандним товаром потрапили на територію України. Закарпатська митниця відзвітувала, що обидва транспортні засоби із

«високоліквідними товарами» були затримані, а товар, в загальній кількості 19 128 одиниць, тимчасово вилучений. Також на українсько-угорському кордоні закарпатські митники спільно з прикордонниками виявили водія автобуса, який під виглядом паломницької місії насправді перевозив до Євросоюзу 200 ящиків контрабандних сигарет. Загалом за 10 місяців 2022 року у зоні діяльності Закарпатської митниці задокументовано 957 протоколів про порушення митних правил, на розгляд суду передано 939 справ про на загальну суму майже 170 млн грн. По 927 справах отримано позитивні рішення від судових інстанцій на суму близько 164 млн гривень.

Також, за процесуального керівництва прокурорів Офісу генпрокурора під час одержання неправомірної вигоди було затримано начальника митного посту "Тиса" Закарпатської митниці та його заступника, які у вересні 2022 року отримали неправомірну вигоду від одного перевізника у розмірі 10 600 євро.

У грудні враховуючи загальну ситуацію з електропостачанням в країні та Закарпатті зокрема, актуальним питанням в кінці листопада-грудні стало ввезення генераторів, акумуляторів без сплати мита. Станом на початок місяця вже було ввезено 6,5 тисяч генераторів зі звільненням від сплати митних платежів на суму 45,1 млн грн. Загалом за 11 місяців 2022 року закарпатські митники оформили понад 160 тисяч митних декларацій. Зокрема: в режимі імпорту – 96,5 тисяч, експорту – 57,7 тисяч, транзиту – 6,4 тисяч.

Останній місяць року відзначився й кадровими змінами в керівництві Закарпатської митниці. 7 грудня 2022 року перший заступник голови Держмитслужби Олександр Щуцький представив нового керівника Закарпатської митниці Олександра Семиргу. «Наступний блекаут, який ми не можемо дозволити особливо під час війни, це те, що відбувалося останнім часом на Закарпатській митниці. Ті ганебні випадки, пов'язані із корупційними зловживаннями та контрабандними схемами переміщення товарів, набули далеко не регіонального розголосу та засудження. Тим паче, мова про прикордонну митницю, події з якої негативно сприймаються

міжнародною спільнотою, зокрема, суміжними митницями Румунії, Словаччини та Угорщини. Тож, ми ставимо крапку на тих псевдо митниках, які шкодили економічним інтересам держави», - зазначив Шуцький. Варто зауважити, що протягом 2022 року в Закарпатській митниці змінилося вже три керівники - Ігор Безсмертний, Сергій Пасюк та Олександр Семирга. За останні три роки (листопад-2019-грудень 2022) у Закарпатській митниці змінилося 8 керівників.

Підсумовуючи результати досліджень та пояснень сталих тенденцій ми отримали у відповідях начальника управління та забезпечення митного контролю та оформлення Закарпатської митниці, зокрема проблема черг наявна і митна служба України реагує на неї на міжурядовому рівні, зокрема підписавши Меморандуми про співпрацю з Європейськими країнами, також нагально з вересня місяця вирішується проблема зниження показника пропуску вантажів Угорщиною. Щоб вирішити вказану проблему на 20 листопада Угорщина передає додатковий сканер Словаччині, що значно прискорила роботу та збільшила пропускну здатність вантажів. Також позитивними ми вважаємо плани до 24 лютого щодо побудови 2 нових пунктів пропуску, та реконструкцію 2 автомобільних пунктів пропуску, про що наголошували учасники ЗЕД. Сподіваємось, що після перемоги ці плани будуть реалізовані і проблема черг вирішиться на усіх КПП Закарпатської області.

Позитивне покращення комунікації митної служби з бізнесом є впровадження європейської системи «NCTS» єдиного транзиту з 36 країнами, які підписали цю угоду. Це засвідчують результати 2 фокус групи, яка відбулась 26 листопада, на відміну від першої, яка відбулась 1 жовтня. Закарпатська митниця організовує наради де чітко роз'яснює процедуру декларування транзиту, аудиту та ін.

Представники митниці не одноразово наголошувала, на відмінностях діяльності митної та прикордонних служб, зокрема проблема черг та корупція при перетині кордону більше на її думку залежить від прикордонників ніж

митників. Наша рекомендація: митній службі України потрібно проводити роз'яснювальну роботу стосовно своєї діяльності серед населення, тому що в умовах підготовки процесу вступу України до Європейського Союзу, в умовах війни збільшується кількість громадян, що перетинатимуть кордон, і щоб уникнути непорозумінь, важливо чітко пояснювати алгоритм перетину та бажано створити гарячі лінії повідомлень про випадки корупції на пунктах пропуску.

Реалізувавши дослідження моніторингу реформи митниці у Закарпатській області ми дійшли висновку, що реформа митниці на Закарпатті у процесі реалізації, або виконана формально чи за змістом.

Література

1. Сидоренко С. Порятунк в обмін на реформи: за яких умов Київ отримає гроші ЄС та США у 2023 році/ *Європейська правда* [Електронний ресурс] URL <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/01/16/7154226>